

Asia: Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma

Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalue
tomura.kta@gmail.com

Lausunto

1 Johdanto

Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalue on yhteistyössä kalatalouspalvelut Pekka Keräsen kanssa laatinut alueelleen käyttö- ja hoitosuunnitelman. Kalatalousalue pyytää lausuntoa lausuntopyynnön liitteenä olevasta KHS-luonnoksesta. Lausunto pyydetään toimittamaan 15.1.2024 mennessä.

2 Lausunto

KHS-luonnos jakautuu kolmeen osaan (merialue, Tornionjoki sivuvesineen ja Muonionjoki sivuvesineen). Luke ei pidä hyvänä ratkaisuna jakaa osa-alueittaisiin tarkasteluihin lähes koko KHS:n sisältö. Kalatalousalueen keskeisimmät kalavarat ovat koko alueella esiintyvät, yhteisesti hoidettavat ja hyödynnettävät vaelluskalakannat. Kalatalousalueiden uudistamisen yksi keskeinen ajatus on ollut vähentää hallinnollisia, yhteisesti jaetun kalaresurssin kannalta keinotekoisia ja mahdollisesti haitallisia maantieteellisiä rajoja. KHS:n tulisikin Luken mielestä välttää mahdollisimman tarkoin keinotekoisien maantieteellisten rajojen ylläpitämistä. Sen sijaan tulisi tarkastella kalakantojen ja kalastuksen tilaa kokonaisuutena sekä etsiä ja ehdottaa yhteisesti hyväksytyjä kalakantojen hoito- ja hyödyntämistavoitteita ja keinoja niiden saavuttamiseksi. KHS-luonnoksen vahva aluejako johtaa myös useiden asioiden turhaan toistoon dokumentin eri osissa.

Käytetty aluejako vaikeuttaa merkittävästi selkeän näkemyksen esittämistä siitä, millaisen roolin kalatalousalue pyrkii ottamaan Tornionjoen kalakantojen hoidon ja hyödyntämisen lyhyen ja pitkän aikavälin kehittämisessä. Alueen kalakantojen ja -vesien hoito sekä kalastuksen hallinnointi ovat poikkeuksellisen monelle tasolle jakautunut. Asiaan vaikuttavat muun muassa Tornion-Muonionjoen asema kahden valtion välisenä rajajokena ja vaelluskalojen elinkierron ulottuminen merivaellusvaiheessa Suomen ja Ruotsin lisäksi osin muidenkin Itämeren valtioiden alueille.

Keskeisiä alueen kalakantojen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ovat Itämeren kalastuksen säätely sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla, Suomen ja Ruotsin bilateraalinen rajajokisopimus ja sen vuosittaiset kalastussäännön tarkastelut sekä rajajoen sivuvesissä Suomen ja Ruotsin kansalliset kalastuksen säätelyt. Päättävinä tahoina kalavesien hoidossa ja kalastuksen säätelyssä ovat lähinnä Euroopan komissio, Maa- ja metsätalous ministeriö, Havs- och vattenmyndigheten, Lapin ELY-keskus, Norrbottenin lääninhallitus, Tornion-Muonionjoen-Könskämäenon yhteislupa-alue, kalatalousalueet, Ruotsin kalastusalueet (FVO), Metsähallitus alueen suurimpana vesienomistajana, osakaskunnat ja yksityiset vesienomistajat.

Tornionjoen vaelluskalakantojen hoidosta ja hyödyntämisestä on myös kiinnostunut poikkeuksellisen moni intressiryhmä ja strategisia tavoitteita näille

kalakannoille on esitetty sekä Suomessa että Ruotsissa, minkä lisäksi on olemassa kansainväliset kalakantojen hoitotavoitteet. KHS:sta ei käy selkeästi ilmi kalatalousalueen oma tahtotila siitä, miten Tornionjoen kalakantojen hoitoa ja hyödyntämistä halutaan kehittää. KHS:aan kirjattujen tavoitteiden saavuttamiseksi olisi keskeistä esittää konkreettisin esimerkein, miten kalatalousalue pyrkii vaikuttamaan sekä hallinnoinnin eri tasoilla että intressiryhmiin nähden.

Käytetty aluejako haittaa myös olemassa olevien tietopuutteiden (jotka ovat pitkälti yhteneviä eri osa-alueilla) selkeää esittämistä sekä myös sitä, miten puuttuvia tietoja hankitaan. Yksi keskeisistä tietopuutteista on luotettavien saalistietojen kerääminen eri kalalajien kalastuksesta, kuten KHS:ssa tuodaan esille. Kalatalousalue voisi ottaa tämän tietopuutteen osalta selvästi vahvemman roolin kuin KHS:ssa esitetään, hahmottaen konkreettiset saalistietojen keruun suunnitelmat. OmaKala-palvelu voi parhaassa tapauksessa auttaa kalastus- ja saalistietojen täydentämisessä, mutta sen lisäksi tarvitaan välttämättä myös muita menetelmiä erityisesti muiden lajien kuin lohen osalta. Esimerkiksi nahkiaisen saalismääristä ja esiintymisestä olisi erittäin tärkeä saada lisätietoa.

KHS esittää kalakantojen hoidon ja kalastuksen perustaksi vahvan luontaisen lisääntymisen, eikä istutuksille esitetä merkittävää roolia. Luke pitää tätä hyvänä, nykyisen tutkimustiedon mukaisena linjauksena. On kuitenkin kyseenalaista, missä määrin kalakantojen yleistavoitteen saavuttamisen keinovalikoimassa ensimmäisenä esitetty kalastuksen itsesäätely toimii. Varsinkin kalastajien keskuudessa arvostettujen kalalajien, kuten kaikkien vaelluskalalajien osalta, itsesäätely toimii erittäin huonosti. Tämä huomioon ottaen itsesäätely saa KHS:ssa suhteettoman suuren painoarvon asetettujen tavoitteiden mahdollistajana.

Luonnonvarakeskus korostaa, että kalojen elinympäristössä voi tapahtua niin voimakkaita muutoksia, että muidenkin kuin vain ylikalastukselle herkimpien lajien (joita ei nimetä KHS:ssa) suojelu saattaa edellyttää vahvaa kalastuksensäätelyä. Itsesäätely ei myöskään toimi ratkaisuna, kun kalastusmatkailun edistämiseksi pyritään saamaan aikaan kalakantoja, joissa esiintyy erityisen suurikokoisia kalayksilöitä ja samaan kalakantaan kohdistuu myös muuta voimakasta kalastusta.

Kalastuksen sivusaalisongelmat ovat alueella yleisiä ja myöskään tällaisissa tapauksissa itsesäätely ei toimi ratkaisuna. Sivusaaliskysymystä käsitellään hiukan meritaimenen ja harjuksen osalta, mitä Luke pitää erittäin tarpeellisena erityisesti KHS:ssa käsiteltävänä kysymyksenä. Tältä osin olisi toivottavaa nähdä mahdollisimman pitkälle mietittyjä, konkreettisia ja tehokkaita esityksiä ongelmien ratkaisuksi.

KHS:ssa mainitaan toimenpiteitä tarvitsevana ongelmana kalastuksen ruuhkautuminen, ylisuuret lupamäärät ja ylikalastus suosituimmilla alueilla. Näitä alueita ja niissä esiintyvän ongelman mittasuhteita ei kuitenkaan määritetä. Esitettyjen toimenpiteiden joukosta ei myöskään löydy juuri ruuhkautumiseen ja siitä johtuviin muihin ongelmiin selkeästi tarttuvaa ratkaisuehdotusta.

KHS:ssa olisi hyvä esittää lisää konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä taimenen suojeluun meritaimenkantojen elvyttämiseksi. Meritaimensivujokien suualueet pääuomissa mainitaan aiheellisesti kriittisinä paikkoina taimenen suojelussa. Samoin verkkokalastuksen aiheuttamat ongelmat ja taimenten hyväkuntoisena

vapauttamisen kehittäminen tuodaan esille. Näiden lisäksi olisi syytä ottaa erityisesti esiin Tornionjoen alin osa (noin 20-40 km merestä ylävirtaan), jonka tiedetään olevan keskeinen meritaimenten talvehtimisalue, missä taimenta esiintyy erityisesti kalastuskeskeisellä alustalla ja lopussa. Huomiota ja toimenpiteitä tulisi kohdistaa myös niihin sivujoikiin, missä taimenet lisääntyvät ja mitkä toimivat taimenten poikasvaiheen elinympäristöinä.

Meritaimenen esiintymisalueiksi listataan ne sivujoet, missä Luonnonvarakeskus seuraa vuosittain taimenen poikastiheyksiä. On kuitenkin syytä huomata, että meritaimen saattaa lisääntyä myös monissa muissa, usein kooltaan pienemmissä Tornion-Muonionjoen sivujoissa ja -purossa. Taimenkantojen tavoitetilaksi esitetään vähintään 100-200 kesänvanhan poikasen tiheyttä aarilla meritaimenjoissa. Tällaisiin keskimääräisiin tiheyksiin päästään vain parhaimmilla joki-/puroalueilla. Tavoitetiheys on epärealistisen suuri etenkin suurten ja keskikokoisten sivujokien pääuomissa, missä pääosa Luonnonvarakeskuksen koekalastusaloista sijaitsee. Merialueella olisi tärkeä selvittää ne keskeiset alueet, joissa meritaimenet liikkuvat syönnösvaelluksena aikana. Ja edelleen esittää KHS:ssä ratkaisuja meritaimenten suojelemiseksi näillä alueilla.

Siten kuin meritaimenta koskien KHS:ssä on esitetty ja tässä lausunnossa edellä ehdotettu täydennyksiksi, myös tietyille muille alueen heikentyneille tai uhanalaisille kalakannoille olisi tarpeen esittää selkeämpiä tavoitteita ja suunnitelmia tavoitteisiin pääsemiseksi. Harjus- ja rapukantojen erillistarkastelut ovat esimerkkejä tällaisesta pyrkimyksestä.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 12.01.2024 klo 10:23:44.

Lausunnon valmistelija(t):

Atso Romakkaniemi

Ville Vähä

Liitteet:

Tiedoksi: